

L L E V A N T

DECEN

Rt. D. Llorens Lliteras Pyre.

Seminari

PALMA

Any XII

Núm 423

ARTÀ 10 d'Abril. 1928.

DEU I PATRIA

PREUS

Artà, i comarca any 4 Ptas.

A fora id 6

Extranger id 10

Croquis artanenens

EL FOBLE

II

Es volia per divagar, a la bella ventura, pels carrers d'Artà inundats d'una pau tan profunda i tan inalterable i ensem tan contagiosa que dins l'esperit més esvalotat i turbulent hi posen aquella «tranquil·litas magna» de que parla l'Evangelí. I ho és sobretot a les matinades estiuenques quan el sol encara és baix i l'ombra els abriga amb son mantell fresc i humit: llavors us sembla que sou dins una casa gran, dins una pleta o dins un celler on l'ambient mai s'encalenteix. Impera a tot arreu una gran familiaritat. Dones que s'escoblejen de portal a portal, sense alçar la veu i que els horabaixes berenen publicament de trempó, de sardines barrejades amb grells, de pa roïat d'oli, fregat amb un all i untat de tomàtiga. Rol·lets qui fan llatra o corda, embrinen palmes o cusen senalletes. Gairebé la totalitat de les artanenques no tenen altre quefer i n'hi ha que arriben a ésser ventaderes artistes. Com si tinguessin les mans de fada trenen fruïteres precioses amb uns rivets que semblen obra d'argenteria, amb unes faixes de colors vivíssims i uns flocs de seda per l'ansa; senalletes grans i senalletes microscòpiques tan closes i tan ben teixides que l'aigua no'n vessaria; ventadors que són imprescindible per treure flama dels calius; cistes per dur les figues seques a passar pel forn... I al mateix temps que amb les mans fan aquestes meravelles amb una rapidesa incomprendible, no tenen, no, la llengua ociosa, ans al contrari, la remenen tan activament que hom diu si és una mica massa. Les broadores—que aiximateix hi abunden per Artà—se passen tot el dia captivades damunt el tambor, perdent la vista i la salut, però elles són la causa de que el nom d'aquest poble voli a totes les parts del món. Broden llençols i coixineres i paraments de noviançes posant-hi unes

inicials esplèndides com les que trobam en els codis il·luminats de l'edat mitja; broden mocadors decorant-los amb rams i flors, fent-hi puntes de trau i mit filigranes amb esquisida pulcritud, amb paciència benedictina.

I com a supervivents del pol lentíssim gremi de teixidors de llí encara queden dos te'essos, un en el carrer de Palma i l'altre en el carrer Curt que han resistit la maltempada i fins al present aguanten amb honor.

Cantines d'aigua, forrades de llim on s'hi trabuca la correntia de la Font de So'n Calletes després d'haver passat per l'estretor de conductes subterranis. Si algún Eliezer, com en temps d'Abraham, hagués de cercar una nova Rebeca honesta i gentil segurament que vindria cap al tard per a prop d'aquestes cantines quan les donzelles artanenques surten a omplir les gerres i les se'n porten airoso a la ciutadina després de escanyar les perque no sanglotin. Els infants, en haver berenat, amb la boca plena i la faç saïmosa, van a beure a les aixetes girant el cap per amunt, i al temps que uns beuen e's altres xiu en així com ho fan amb el bestiar.

Trobareu jardins embarrerats on hi vetreu arbres de pisos que semblen penitents extàtics amb els braços estesos, fassers deslligats i escabellats qui se breçolen ceremoniosament dins l'atzur immaculat, llorers balsàmics, parrals d'enredaderes i passioneres, tarongers carregats amb l'or sucós de les taronges i llimoneres qui s'esbranquen de tant de fruit. A qualcún d'aquests jardins com al de la posada dels Olors quan era la plasseta del Pou Nou, hi havia lladoners, que són uns arbres molt casolans, a l'ombra dels quals s'hi feia el ball de Sant Salvador. Davant cà el Marqués de Bellpuig

també n'hi havia un de lladoner i una capella que va comprar D. Monserrat Blanes per fer la seua casa.

Tots els carrers tenen un encant peculiar: un perque és estret i fosc, l'altre perque anguileja i se retorç com un caminot de montanya; el d'aquí perque té la seva manera d'ésser pagesa, el de més enllà perque és més aristocràtic i distingit; però el més noble, el qui dú el segell més inconfonible de ço que és estat temps enrera, és el carrer de la Puresa. Diuen si el Rei moro s'estatjava a la casa qui té aquella finestra tan ben treballada que fa aturar embadellits als forasters i me plau imaginar-lo que hi treu el cap, com una estampa viva d'uns marcs primorós. A la casa del veïnat també n'hi ha una de finestra antiga, però la vasa qui la revolta només està mig embastada. A la de Dona Maria Pastor, segons la veu popular, hi ha un tresor amagat an el carcanyol de les voltes. Aquesta casa, per temps, fou propietat de ca'n Fossa, nobles de Ciutat, que hi deixaren cadires amb respallera encoixinada i travessers mestriolment tornejats, guardarrobes del temps vell, llits entorcillats i encara més... La façana se conserva igual de així com era i negreja de cada dia més ço que li dona una austera gravetat. Damunt el portal, vinculat a l'estil mallorquí, hi ha un escut de forma ova ada amb un col de cisterna i adossat an el brocal un ferro (el jai que deim a Mallorca) d'on penja una corriola provista de corda. A la dreta hi té un arbre frondós i al peu d'aquesta llegenda: «Armes de Crespí renouades 1793». En el mateix carrer hi havia la casa de les terciàries (plaça del Vb e. P Antoni Llinás), la de Don Jaume de Banyuls que, abans de renovar la, era per l'estil de la de ca'n Fossa, i tot ens indueix a creure que el de la Puresa fou (i és encara ara) el carrer més noble i caracterizat d'Artà i que és un dels més antics, malgrat que el poble comensàs devers la Clota i carrer de Castellet el qual és molt conegut car per una de les seves

cases hi feu l'entrada la pesta artanenca de 1820, de tan trista i tan funesta recordança.

FELIX

T. S. F.

Una a una, les moles lluentes tornant de l'abeurador ectren dins la elastra; damunt la darrera hi cavalca el brouze d'un missatge mostrand, per la camisa espitrallada, la morenor de l'ample pit, tesos els muscles dels braços tornetjats. Dins la pau inmutable de la llum igual i pura, els picarols de les ovelles cercant la boal tenen ressonàncies d'égloga. Pastors i ogués, missatjes i cullidores, s'aixopluguen dins la vasta cuina de la possessió; hi ha porquerols bruns, d'ulls brillants i cames dretes i elegants com un fus, que riuen jugant amb nines de mirada cándida, cabells rossos i galtes pastades amb roses. Defora, la gran curva del cel davalla fins a tocar la retxa llunyana, indecisa, de la mar, més enllà de la marina soleada de ginyes rotges que dibuixen daus i retxats entre les mates i placetes aont surten els conills a fruir la claror que 's mor, seguts, braços enlaire, tesos les orelles i riguent amb trapaceria de llur pròpia por. El silenci és profund i net com la llum; es sent el caure d'una fulla seca i el fregadig d'ales de les rates pinyades.

La cuina és antiga, i els pocs mobles que allí hi ha tenen una bella pátina; el vernís té color d'ambre d'un matig fosc com la morenor de la pell pugesca i les curves insignificants de les cames de bancs i taules han pres inflexions dolces com de persona vivent, com si la mirada i el tacte de tantes generacions fos anat aplanant i arradonint les taros que hi deixá l'imperícia del fuster.

Damunt la tauia es bada, com un girasol monstruós, l'altaveu, ventall immòvil rivetat de metall lluent que torna sense frissaments de vida les notes musicals i els sermons barroers escampats desde l'alta torre de ferro d'una ciutat

llunyana. Aquests sons sembla que entriu per la portaleda oberta, per la finestra guardada amb el roser enfiladís que la madona sembrá. Invisibles, tenen quelcom de bruixeria i el vell pastor encara no s'hi ha pogut acostumar; a vegades surt defora a mirar el cel, com si volgués endevinar el rastre subtil de les paraules que cerquen l'antena, mes, l'aire encalmat sols du el xiular dels aucellets nocturns i la palpitació del camp prou coneguda de qui, com ell, han viscut molts d'anys auscultant la vasta nit. Ara el vell pastor está més neguitós que mai. El bergant, referint-se a lo que diu l'altaveu, pronuncia mots extranyos i misteriosos: Boris Godunov, Chaliapin, Schneegrotchka... i, per ell evocades, desgrana aquell misteri, una mica ronques totes les veus de la terra. El vell pastor les coneix prou a n'aquelles veus més antigues que les oliveres, més velles que 'ls prayals. Ell ja ho havia sentit allò, com a paraules sense sentit, emocions inexpressades que sorgien per encautament d'aquella flor icèrica. Les velles rondalles, que contava cada vespre, ja uingú les vol escoltar. Tots esperen amb delit la venguda del bergant que estudia a Barcelona i que sap rondalles que ell, que creia sapiguer-les totes, mai les havia sentit, com aquesta llegenda de la ciutat encantada de Kitej que auit contava. Les forces brutals i misterioses que ell eudevinava dins aquella terra, aparentament tant quieta i calmosa, trobaven el seu eco dins aquelles músiques extranyes; no són ni les codolades que canten les atletes, ni la veu prima i melànolica de sou fabiol, sembla que surtin de més endins, que gratiu més fondo, que toquin la carn viva de la terra excitant les fibres més recòndites. Au el pastor li sembla que allò té quelcom de sacrílec. Sí la terra t'ha parlat a ell; mes, amb una veu més dolça; manca a n'aquelles notes el surt de bondat que ell sap que té la seua terra; té por que 's despertin les forces horribles que ente-

rrá la vera Creu. I cada dia més va sentint un odi profund en aquelles màquines que uneixen, invisiblement, la possessió al febrós palpit de món, perdent el sen aïllament. No pot més i surt com tantes de vegades a defora. El gall, esverat, desde el lladouer antic, llança el seu crit sinistre dins la nit.

Però, dins la casa, la jove nea escolta embadalida; la més jova de les cullidores du a la sena boca roja un xiugló de reim la pellarofa del qual, vermellona, s'esqueixa deixant sortir la carn, verda com un alga, mentres les dentetes blanquíssimes l'esclafen amb un rictus de crueltat, i la mirada, una mica somniadora, de sos ulls també verds com els de Circé, semblen mirar el missatger galant d'una edat nova que la salda amb les músiques extranyes d'aquell girasol parlant.

J. S. B.

De Son Servera

Amb la solemnitat acostumada s'han celebrades a la Parròquia les funcions pròpies de la Setmana Santa. Tant el dijous sant com el divendres, a les processons hi assistí el magnífic Ajuntament, clerécia i gran nombre de feels; la música també hi prengué part. Un chor de joves molt nutrit, dirigit pel Vicari Rt. D. Antoni Lliteras, cantà a tres veus el «miserere».

El dia de Pasco dematí heí hagué la acostumada processó i l'ofici que celebra el Rt. Sr. Rector D. Antoni Servera, el qual donà les bones festes a les autoritats i poble en general.

CASA WENT - Gabriel Brunet Sancho (a) Figuera, amb Francisca Vives (a) Camelia.

MORT - Morí dia 4 del present la nina Juana Domenge Tous, a l'edat de 7 anys. Acompanyam a sos pares amb el sentiment. A. C. S.

ESPECTACLES - En el «Recreo» se donà una funció de varietats per l'artista Mari Mercé i el popular Bonnin ahir dia 8 i avui a la nit en l'Unió projecció de la cinta en cinc parts «Calvario de Amor» i debut de la cantarina Maria Morey i la balladora Rosario Santa Fe. per ahir dia de Pasco i avui mitjana festa.

Corresponsal.

Venguda del Sr. Governador

El pròxim dissapte, si Deu ho vol, vendrà de visita oficial l'Exm. Sr Governador de Balears D Pere Llorens Badia, acompanyat dels dos Delegats Governatius Srs. Parpal i Martinez. Segons notícies arribarà a les 11 i farà tot d'una la visita a la Casa Consistorial. Tot seguit visitarà els monuments megalítics de Ses Pahises i talaiots de la Canova. Probablement s'hosteljarà ell a la posada dels Oïors i els delegats a la Casa de D. Rafel Blanes.

El decapvespre visitarà les Coves i el vespre presidirà la vetllada literària-musical que organitzarà la Caixa Rural en son honor, en la qual donarà una conferència el Rt P. Cerdà T.O.R. son fundador i cantaran algunes pessets el mestre de cant Sr Joachini de Palma i son alumne, natural d'Artà, D. Paco Cano.

El diumenge dematí a la Parròquia s'hi celebrarà missa major solemne, que fa celebrar la Caixa Rural amb les seves seccions i associacions filials a la qual assistiran els Hostes governamentals com també a la Salve que tot seguit se cantarà a St. Salvador.

Després la mateixa Caixa Rural les obsequiarà, com a tots els seus socis amb un refresc i seguidament partiran cap a Capdepera per fer-hi també la visita oficial anant-se'n seguidament a Calarratjada aont dinaran.

Al horabaixa regressaran a Palma

Donam la benvenguda a la primera Autoritat Civil d'aquesta província i li desitjäm felis estada a la nostra vila.

DE AVICULTURA

En la Exposició de Avicultura que organitzada per la *Asociación de Ganaderos* s'ha celebrat a nb tan d'èxit a Ciutat ha otingut un dels premis d'honor, el nostre distingit amic D. Francesc Blanes Roger, per un lot de Rassa Catalana del Prat. El premi consisteix amb una elegant copa de plata amb el corresponent diploma.

Sabiem ja que D. Francesc era un intel·ligent aficionat a l'avicultura i que el seu galliner per l'ordre en ell establert era el millor de la nostra vila. Tot, allà està amb ordre, desde l'incovadora fins que els animals han adquirit el seu complet desenrotll i l'esment principal que te el propietari és el perfeccionament de les rasses i la seua conservació.

El premi que se li ha otorgat és una demostració palpable de que la rassa preniada se troba inmillorable en el galiner del qual parlam, i com sabem també que aquesta rassa és molt po-

nedora i que la pràctica ho ha demostrat en aquest galliner, hem de creure que la seua aclimatació a la nostra terra és cosa descontada, per lo tant, seria convenient estendre-la en el nostre terme i estendre-la amb molta cura de que no s'embordonesqui per obtenir el major rendiment, possible. L'estendre-la, és avui cosa molt fàcil contant amb la producció d'ous seleccionats del galliner de D. Francesc Blanes, aont poden adquirir-ne tots els qui en vulguin.

Felicitem an el nostro amic per l'èxit obtingut i a l'Associació Provincial de Ganaders per la creixent importància que van adquirint aquestes exposicions, que tant fomenten el desenrotll de la riquesa de Balears.

Pagés

MISSA NOVA

Artà, compta desde are entre sos fills amb un novell sacerdot, Fr. Sebastià Ginard Ferragut, T. O. R. que com diguerem „fou fet prevere als 24 dies de març d'enguany.”

„Cantà missa novella el dia 9 d'Abril, mitjana festa de Pasqua florida a l'església de Sant Antoni [de Pàdua] de la nostra vila amb gran solemnitat i amb assistència de moltíssima gent, a les deu del mati.

Assistiren de capes el Provincial de la T. O. R. Mt. Rt. P. Fra. Bartomeu Salvá, i el P. Amengual, Superior d'Inca. De diaca hi feu el Rt. P. Domènge, d'Artà, i de subdiaca el Rt. P. Nicolau d'Inca.

Ocupà la Càtedra sagrada el Mt. Rt. P. Rafel Ginard Amorós, Superior de la Porciuncula i natural de la nostra vila el qual teixí un sermó emocionant.

Un nutrit chor cantà molt be la Missa de l'Inmaculada Concepció d'En Goicochea, i durant el besmans que durà molta estona se cantà el Te Deum.

En la sacristia hi estaven exposats alguns dels molts donatius que rebé'l novell sacerdot cridant molt, molt l'atenció una rica i bella casulla i camis, amb tot el joc, obsequi de la noble família ciutadana Morell Verd, com també molts altres objectes valiosos que seria llarg ressenyar.

Després de la missa, se serví refresc i un dinar íntim als parents i amics del missacantant presidit pel P. Provincial i Comunitat franciscana.

Repetim al nou sacerdot, a sa família, a la Comunitat de PP. Franciscans i al poble la més coral enhorabona desitjant, que si plau a Deu, la pugui celebrar molts d'anys,

DE CA NOSTRA

DEL TEMPS

Fa 'l temps d'Abril. Dies esplet dits, calmosos i de bon sol, que fan ganes de trescar pel camp. Les feines camperoles se fan are be, perque tot afavoreix.

MORTS

—Dia 31 de Març morí cristianament i després de rebre els Sants Sacraments la madona de Carrossa Maria Tous la qual feia una temporada que havia estada malalta, però que semblava anar per camí de franca milloria, i ningú podia preveure un desenllaç tan ràpid i trist. Donada la seua joventut i la bondat de son cor va esser plorada per molts i a s actes d'enterrament i funerals hi assistí una gentada com poques vegades es veu, lo qual prova les moltíssimes simpaties de que gosa en el poble la seua família, de Sr Mesquida i la del seu espòs l'Arnau Tòneu de Carrossa. A una i altre les expressam el nostre més sentit condol. A.C.S.

—També morí el dia 30 sa madona Juana Maria Sancho Pastor viuda de Mestre Colau Garameu ferrer i mare dels nostres amics i subscriptors de LLEVANT D. Antoni, Nicolau, Jaume, Francesc i Tomeu Casellas, residents a Amèrica. A tots ells, com també a sa filla Maria i son fill Juan, residents a la nostra vila, enviam l'expressió del nostre sentiment i que Deu la tenga al cel.

—La família del nostre amic D. Josep Valls plora la mort del pare polític d'aquest D. Antoni Troya el qual morí a Palma el dimecres sant després de llarga temporada de no estar be. Deu lo tenga en a la glòria.

—La mitjana festa de Pasqua també morí sa madona Margalida Llabrés Ferrer (a) Tunieta mare d'En Pep Clapé de Sa Cosa la qual feia una temporada que estava rendida i de la qual diguerem, fa temps que havia estada extremaunciada. Al cel la vejem.

MALALT

Hei ha estat d'alguna gravetat el cirurgià D. Juan Llanares. Sortosament va millorant, de lo que nos n'alegam i feim vots per la seva completa curació.

SACRAMENTADA

Ho fou per gravetat la passada setmana la Sra. mare del Telegrafista d'Artà D. Juhá Soriano. Deu li ajudi.

A BARCELONA

El Director d'aquest periòdic fou a Barcelona amb motiu de llegir fragments del seu «Aplec de Legendes de Balears» que obtingué el segon premi en el Concurs convocat per el «Club Montanyenc»

RELLIGIOSES

PARROQUIA

Les festes de Setmana Santa re-vestiren gran solemnitat, especialment les processons que foren molt concorregudes. Hi havia molíssima cera i unes dotzenes de carapunats o penitents. Molíssim de gent presenciava amb religiós respecte el pas de les processons.

El dia de Pasqua dematí la missa de resurrecció fou concorregudíssima; l'església de gom en gom, capeiles laterals, presbiteri i passadissos tot ple ei P. Quaresmer feu la des vedida amb motiu d'haverhi al endemà festival de missa nova.

REGISTRE

NAIXEMENTS

Dia 14 de Març—Guillem Artigues Lliteras fill d'En Antoni Carme i Bárbara Pastor.

Dia 16—Catalina Ferrer Guard filla de Jaume i Antonia.

Dia 23—Bernat Nicolau Lliteras fill de Bernat i Maria.

Dia 24—Margalida O'eli Sancho filla de Juan i Francisquina.

Dia 26—Miquel Estela Basbal fill de Miquel i Francisca.

MORTS

Dia 15 de Març—Elsabet Binime-

lis Perelló (a) Caminera de 47 anys de Sa Colonia de Coma Diabètic.

Dia 17—Jaume Danús Ferragut de 42 anys de Sarcoma del fetge.

Dia 18—Bartomeu Pastor Llaneras (a) Gatova casat de 38 anys de la Colonia de Tuberculos pulmonar.

Dia 30—Juana Maria Sancho Amorós de 69 anys Vda; de Mestre Colau Garau en de Nefritis crònica.

Dia 31—Juanaina Tous Tous, esposa de l'amón Tomeu de Carrossa, de 53 anys de uremia cancerosa.

Dia 9 Abril—Margalida Llabrés Ferrer (e) Tunieta den Clapé de sa Costa, de 72 anys de miocardiis.

AGENCIA DE ARTA A PALMA
I VICEVERSA DE

ANTONI GILI (A) COMUNA

SERVICI DIARI EN PRONTITUT I ECONOMIA
DE PREUS

ENCARREGS A DOMICILI

Palma -- Banch de S'oli, 24

DIRECCIO: Artá--Can Comuna Centro

GRANJA BARCINÓ

PER TOTA CLASSE D'AVIRAM DE RAÇA
CUNIS, COLOMS, ALIMENTS ESPECIALS
PER POLLS, I Ponedores, INCUBADORS;
ANELLES, PLANS I CONSULTES
--(4) CONSELL-MALLORCA--

ALMACENÉS MATONS

DE

RAFAEL FELIU BLANES

CALLE DE JAIME II n. 39 a 14º

Palma de Mallorca

SASTREKIA PARA SEÑORA

Y CABALLERO

ARTICULOS Y NOVEDADES

PARA VESTIR DE TODAS CLASES

Ensaimades i panets

En lloc se troben millós que a la

PANADERIA **Victoria**

ES FORN NOU.

DEN

Miquel Roca Castell

A sa botiga heu trobareu sempre pans
panets galletes, bescuits, rollets, i tota
clasa de pasticeria.

TALBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedat, prontut i economia

DESPAIG:

Carrer de Palma 3 bis. ARTA

EN JAUME PICO

(A) ROTCHET

té una Agencia entre Artá i Palma i heu
va cada dia.

Serveix amb prontutut i seguredat tota
classe d'encarreges

Direcció a Palma: Harina 8. Au es cos-
tat des Centro Farmacèutic.

Artá: Palma nº. 5

Tienda Vicena

PRECIOS FIJOS Y MUY REDUCIDOS

EN

Tejidos y toda clase

de

Merceria

comestibles

Perfumeria

SE VENDEN MAQUINAS DE COSER

PFAFF E IMPERI

y toda clase de instrumentos

J V. CALLE DE A BLANES 38

Automòvils de lloguer

DELS GERMANS

SARD (A) TERRES

A cada arribada de tren van a l'Estacio.

Tenen servici combinat amb el Ferrocarril.

Excursions a Ses Ceves, Calarratjada i demés
punts de Mallorca a preus convenguts.

DIRIGIRSE:

Carré d'En Pitxol n.º 8

Id Son Servera n.º 29

ARTÁ.

NAUMAN

MAQUINAS PARA

COSER Y BORDAR

La Fábrica más grande de Máquinas
para coser y bordar del continente.

(MARCA ALEMANA)

DEPOSITARIO EXCLUSIVO EN ARTA

CAN GANANSI